

BIZTONSÁGIASÍTÁS MINT SZAVAZATSZERZŐ STRATÉGIA

A magyar kormány 2018-as kampányban folytatott migrációval és Európai Unióval kapcsolatos politikai kommunikációja¹

Kiss Renáta Lilla
(ELTE Állam- és Jogtudományi Kar)

*A tanulmány beérkezett: 2021. február 28., opponálás: 2021. április 1. – 2021. július 31.,
véglegesítés: 2022. február 23.*

ÖSSZEFOGLALÓ

A tanulmányban a biztonsági diskurzuselemzés módszertanát használva arra a kérdésre keresem a választ, hogy a magyar kormányzati oldal hogyan biztonságiasította a migráció kérdését a 2018-as magyarországi országgyűlési választáson. A szakirodalom szerint a magyar kormány sikeresen biztonságiasított, mivel a magyar polgárok legitimálták a migráció biztonsági kérdését. A tanulmány elemzését a koppenhágai iskola által meghatározott biztonságiasítás módszertana szerint végzem, amelyben meghatározom a biztonságiasító szereplőt és az általa egzisztenciális fenyegetésnek vélt tényezőt, illetve vizsgálom, hogy a biztonságiasítást végző aktor a fenyegetettség üzenetével milyen eszközön keresztül és milyen megnyilvánulásokat alkalmazva mobilizálja a célközönséget. Megállapításom szerint a magyar kormány a migráció biztonsági kérdését kimerítően alkalmazta és ennek megfogalmazását populista elemekkel és euroszeptikus retorikával kommunikálta a választópolgárok felé.

Kulcsszavak: biztonságiasítás ■ populizmus ■ euroszepticismus ■ migráció

A tanulmány célja választ adni arra a kérdésre, hogyan használta a biztonsági diskurzust a kormányzati oldal a 2018-as választáson az Európai Unióval és a migrációval kapcsolatban. A 2018-as magyarországi országgyűlési választás kampánya abból a szempontból számít kivételesnek, hogy a kampány legfőbb témáit sokkal inkább nemzetközi események határozták meg mint a hagyományos értelemben vett belpolitikai konfliktusok. A kormánypártok kampányának témái jellemzően az Európai Uniót érintő „migrációs válságra” fókuszáltak, de nem volt olyan mainstream párt, amely ne foglalkozott volna valamilyen módon a migrációval (Bíró-Nagy, 2018: 269–270.). A migrációval kapcsolatban számos különböző diskurzus létezik, és ezek egyike a biztonsági diskurzus, amelynek lényege a migrációt biztonsági kérdésként megfogalmazni, melynek

keretében a biztonságiasítás tárgyát a migráció képezi (Den Boer, 2008: 53.). Biztonságiasítás alatt azt a folyamatot értjük, amikor „egy politikai szereplő egy kérdést biztonsági jelentőségűvé nyilvánít, és a politikát ezáltal a megszokott szabályokon kívülre helyezi” (Marton–Balogh–Rada, 2015: 21.).

A magyar kormány diskurzusával foglalkozó szakirodalom megállapította, hogy a kormánypártok populista és biztonsági diskurzust folytattak a szavazatok maximalizálása érdekében (Szalai–Göbl, 2015: 2.). Fontos azonban megjegyezni, hogy a kormányzati biztonsági diskurzus nem magyar sajátosság, ugyanis ez megtalálható más rezsimek kommunikációjában is (Geddes, 2014: 139.). Ezek a megállapítások jelentik a tanulmányom kiindulópontját. A kutatásom pedig arra fókuszál, hogy ezt a biztonsági diskurzust a kormánypártok hogyan használták a 2018-as választáson.

Különösen fontos megindokolni, hogy miért volt érdemes vizsgálni a 2022-es választáshoz közeledve a 2018-as választás biztonsági diskurzusát. (A tanulmány szerkesztése 2022. február 23-án zárult le. – *A szerk.*) A biztonságiasítás stratégiáját világszerte használják a pártok a hatalom megszerzése, megtartása és növelése érdekében (Szalai–Göbl, 2015: 12–13.). A biztonsági diskurzus a mai napig nagymértékben jellemzi a magyar kormány kommunikációját és bár nagy figyelem irányul a kormány migrációval és Európai Unióval kapcsolatos álláspontjaira, az ezekkel kapcsolatos diskurzusokat kevésbé kutatják. A migráció biztonságiasítása központi eleme a 2018-as kampánynak és a magyar kormány a biztonsági diskurzust már többször alkalmazta aktuális érdeke érvényesítésére (Canveren, 2017: 864–867.). A magyar kormány a koronavírus-járvány alatt sem engedi el a migráció, az EU bírálata és a „Soros”-diskurzust, ezért feltételezhető, hogy a 2022-es választás is hasonló stratégia mentén fog zajlani a kormány részéről (Bene–Farkas–Merkovity, 2020: 151–168.).

A tanulmány elméleti részében a populizmus, az euroszkepticizmus és a biztonságiasítás fogalmak jelentését tisztázom, illetve, hogy milyen kapcsolat fűzi össze a három fogalmat a magyar kormány biztonsági diskurzusában. Az alapvető koncepció és a fogalmak bemutatása után, meghatározom a szövegelemzésem gyakorlati módszerét. A koppenhágai iskola által meghatározott biztonságiasítás módszertana szerint fogom a szövegelemzést végezni (Buzan–de Wilde, 1998: 23–28.; Marton–Balogh–Rada, 2015: 35–38.). „A biztonságiasítás az a folyamat, amelynek során egy politikai szereplő egy kérdést biztonsági jelentőségűvé nyilvánít, és a politikát ezáltal a megszokott szabályon kívül helyezi” (Buzan–Waever–de Wilde, 1998: 23–24). A biztonságiasítást végző aktor a beszédaktus formájában határozza meg a fenyegetést és a fenyegetés tárgyát, ezzel elérve azt, hogy a társadalmi kontextusban a fenyegetés nagy jelentőségűvé váljon és a meghozott rendkívüli intézkedések elfogadottak legyenek. A biztonságiasítás gyakorlati alkalmazása során egy több lépcsős modellt használok, kiemelve a témám szempontjából aktuális beszédaktus-részt. Az elemzés során felhasználtam a kampányidőszakban elhangzott migráció

és EU-val kapcsolatos megnyilvánulást. Az empirikus vizsgálatban saját adatokra, illetve a TK Politikatudományi Intézetben a „Politikai kommunikáció a közösségi médiában” című kutatási projekt részeként a 2018-as kampányban gyűjtött közösségi médiaadatokra támaszkodom.² A tanulmány elemzésének első részében a magyar kormány migrációval és az Európai Unióval kapcsolatos diskurzusát vizsgálom. Először meghatározom a biztonságiasító szereplőt és az általa egzisztenciális fenyegetésnek vélt tényezőt. Ezt követően elemzem, hogy a biztonságiasítást végző aktor a fenyegetettség üzenetével milyen eszközökön keresztül és milyen megnyilvánulásokat alkalmazva mobilizálja a célközönséget.

A FOGALMAK SZINTETIZÁLÁSA

A populizmus az euroszkepticizmus és a biztonságiasítás fogalma nem evidens módon kapcsolódik egymáshoz, ezért fontos tisztázni, hogy miért e fogalmakat használom és milyen kapcsolódási pontok vannak a terminusok között. Korábbi kutatások már megmutatták, hogy a 2018-as választáson a Fidesz–KDNP koalíció politikai kommunikációjában populista elemeket alkalmazott, annak sokféle eszközét a szituációnak megfelelően használta (Tóka, 2018: 9–10.). A kormánypártok kommunikációjához köthető az euroszkepticizmus is, ugyanis egy általuk konstruált kép alapján az Európai Unió (későbbiekben EU) bürokratikusnak vélt vezetőit kritizáló retorikát folytattak. Ugyanakkor nem az EU-tagságot kérdőjelezi meg, hanem inkább annak működését és vezetését. A magyar kormány a populista és euroszkeptikus kommunikációt a biztonságiasítás diskurzusának keretében alkalmazta. A három fogalom tehát a magyar kormány biztonsági diskurzusában kapcsolódik össze, kutatásomban pedig azt mutatom be, hogy ez hogyan is ment végbe a 2018-as kampány során.

Az elméleti részben a populizmus, azon belül pedig a jobboldali populizmus irodalmait helyeztem centrumba, és ehhez rendelem az euroszkepticizmus és a migráció biztonságiasítása irodalmait. Ezzel az elméleti részben kialakított kapcsolattal fogom magyarázni a Fidesz diskurzusában alkalmazott módszereket.

A populizmus elemei a politikai kommunikációban

A magyar kormány biztonsági kommunikációjában folyamatosan megjelentek populista elemek, amelyek főként azt a célt szolgálják, hogy minden rendkívüli intézkedést a nép érdekében tett lépésként indokolhassanak. A szakértők a populizmus fogalmát kontextustól függően, számos jelentéstartalommal társítják, ráadásul egyes kutatók a populizmus problematikusnak tartott jelentéstartalma miatt csupán utaló jelleggel használják a fogalmat, és nem hatá-

rozzák meg, hogy mit is értenek pontosan populizmus alatt (Laclau, 1997: 143.; Canovan, 2004: 244.; Pavlovic, 2018: 5–14.).

A jobboldali populizmus egyik legismertebb és legtöbbet hivatkozott szakértője Cas Mudde, akinek a populizmusról írt definícióját fogom használni a továbbiakban, mivel ő határozta meg legrészletesebben és széles körben alkalmazható módon a jobboldali populizmus jellemzőit a *The populist Zeitgeist* című művében. Mudde szerint a populizmus egy olyan ideológia, amely az elit és a nép közötti viszonyról beszél. A populizmus ideológiája világosan ketté osztja a társadalmat a kiszolgáltatott népre és a hatalmat gyakorló, erkölcstelen és korrupt elitre (Mudde, 2004: 542.). A populizmus fókuszában az egységesen felfogott nép áll, és a populisták úgy tüntetik fel magukat, mint akik a nép érdekét viszik véghez a hatalma megőrzésére törekvő elittel szemben. A populisták határozottan megkülönböztetik a *mi* és az *ők* csoportját és hangsúlyozzák, hogy az elnyomott nép nevében cselekednek, ugyanis álláspontjuk szerint az elit nemcsak más értékkel és eszmével rendelkezik, de a nép elleni ártó szándék is jellemzi. A populizmus ideológiája más ideológiákkal van átfedésben, emiatt gyakran kombinálható is azokkal, így például az euroszkeptícizmussal (Mudde, 2004: 542–548.).

Mudde alapján tehát azt mondhatjuk, hogy a populizmus általános értelemben a nép akarata szerint történő politizálást jelenti a hatalmon lévő elit struktúrájával, eszméivel és értékeivel szemben. A „nép akarata” idea a legfőbb szempont, ami legitimitást ad a populizmusnak (Canovan, 2004: 244.). Laclau szerint a nép mindig egy adott társadalmi osztályt jelöl, akik elkeseredettek és kiszolgáltatottak a hatalmon lévő elittel szemben (Laclau, 1997: 144.).

A populisták retorikája érzelmekkel túlfűtött már-már lázadásra buzdító, ugyanis folyamatos extrém érzelmi hangulatot igyekeznek fenntartani céljaik eléréshez (Canovan, 1999: 2–3.). Retorikájuk gyakran szándékoltan homályos, hogy minél általánosabban tudják képviselni a nép diffúz érdekeit. A populisták üzenetének stílusa a nép felé egyszerű, közvetlen és könnyen megérthető, hatalomra kerülésük után inkább ennek ellentéte válik gyakorlattá, ugyanis Canovan szerint nagyon gyakoriak például a titkos szerződések, a nép számára átláthatatlan működés és a népet be nem avató döntések sorozata. A populizmus mindenre hatással tud lenni, legyen az gazdaság, politikai színtér, média vagy akár az akadémiai világ (Canovan, 2004: 244–245.).

A Fidesz populizmusa

A szakirodalom a magyar kormányt a jobboldali populista pártok közé sorolja (Minkenberg, 2013: 8.; Antal, 2017: 155.). A jobboldali populizmus legfőbb jellemzői a nacionalista álláspont, az etnikailag homogén nemzet méltánylása, a globalizáció kritikája és a nemzeti kultúra védelme. A jobboldali populizmus

személyre szabottan határozza meg az ellenségképet és a folyamatos konfliktus fenntartására törekszik. Elutasítja a különböző kultúrák egy helyen történő együttélését és a kívülállókkal szemben félelmet kelt a társadalomban (Baier, 2016: 71–72.).

A magyar kormány a populizmust több ideológiával kombinálja. Egyes szakértők az Empire-populizmust vélik felfedezni a párt diskurzusában (Antal, 2017: 155.). A veszélyt leginkább a kívülállók jelentik, így fontos a fizikai területmeghatározás és a külső határok katonai védelme. Az államhatalom minden szinten megnő, hiszen az állam sosem lehet teljes mértékben biztonságban (Moore, 2003: 112–121.). Antal Attila szerint a magyar kormány folyamatosan feszültséget és konfliktust generál, majd ezeket a megkonstruált konfliktusokat látványosan megoldja, amivel felfokozott érzelmi hangulatot tud fenntartani (Antal, 2017: 159.). Ennek oka minden bizonnyal az lehet, hogy a társadalom számára ezen keresztül képes hangsúlyozni a „szükség van rám” gondolatát.

Összességében megállapítható, hogy Orbán Viktor biztonsági diskurzusában populista elemnek számítanak a „mi és az ők” csoport hangsúlyos megkülönböztetése, a vissza kell szerezni a hatalmat az elittől ideája, ahol az elit jelen esetben az EU bürokratikus vezetőit jelenti. A kormány retorikáját jellemzi továbbá az extrém hangulat szavakkal és stílussal történő fenntartása és az egyszerű, könnyen megérthető beszéd, amelyek szintén populista elemeknek tekinthető. Ahhoz, hogy az elemzés során vizsgálni tudjam a párt euroszeptikus retorikáját, fontos meghatározni, hogy a populizmus milyen kapcsolatban áll az euroszepticismussal, és milyen módon lehet összekapcsolni a fogalmakat.

Az euroszeptikus retorika alkalmazása

Az euroszepticismus és a populizmus fogalma hasonló tulajdonságokkal bír. Egyrészt mind a két fogalom vitatott és meghatározásuk több szempontból is problémás. Másrészt mindkettő az elégedetlen közhangulatra adott válaszként van jelen, ugyanis mind az euroszepticismus, mind a populizmus leginkább olyan közösségeknél lelhető fel, amelyek úgy érzik, hogy a hatalmon lévő elit által nincsenek meghallgatva (Leconte, 2015: 255.).

Az euroszepticismus fogalmának definiálásánál figyelembe kell venni a kutatók által nyomatékosított módszertani problémát, miszerint az euroszepticismus mind politikailag mind érzelmileg túlfűtött téma, ezért problémássá válik a szónak a mindenki által elfogadott meghatározása (Leconte, 2015: 251–254.; Daddow, 2006: 313.). Általános értelemben az euroszepticismus jelentéstartalma egyfajta ellenállást jelent az Európai Unióval és/vagy az európai integrációval szemben (Leconte, 2015: 251.).

Az EU-val kapcsolatos kérdések a nemzeti pártok politikáiban tagállamonként változnak, azonban minden pártnál valamilyen szinten jelen vannak.

A legtöbb párt nem teljesen euroszkeptikus, hanem csak egy-egy szakpolitikai döntéssel vagy üggyel nem értenek egyet. Egyes populista pártok pedig az euroszkepticizmust használják fel a választásokon elért szavazataik maximalizálása érdekében. Tehát az euroszkepticizmus jelenléte és az erre hivatkozott toborzás lehetőséget ad a populista pártoknak arra, hogy céljaikat minél hatékonyabban elérjék, ugyanis a menekültügy és a bevándorlás egyre nagyobb feszültséget kelt az állampolgároknál és az Európai Unióban is, a populista pártok e feszültségre építenek a kampányuk során (Ladrech, 2002: 396–400.). A magyar kormány szerint elfogadhatatlan az EU álláspontja és hozzáállása a migrációhoz, mivel ez veszélyezteti az állampolgárokat. Magyarország emiatt kezdte el a biztonságiasítás diskurzusának fokozottabb alkalmazását oly módon, hogy rendkívüli intézkedésekkel igyekezett helyreállítani a rendet az országban, amire jó példa a déli határzár kerítésének megépítése (Canveren–Durakçay Akgül, 2017: 864–865.).

A Fidesz által folytatott diskurzus az Európai Unióról és az európai integrációról a radikális jobboldal diskurzusához hasonlítható. A radikális jobboldali populizmust pedig nagymértékben jellemzi az erős euroszkeptikus álláspont (Antal, 2017: 169–170.). Dúró József 2008-tól egészen a harmadik Orbán-kormány hivatalba lépéséig elemezte a Fidesz–KDNP viszonyulását az Európai Unióhoz. A szerző munkája alapján megállapítható, hogy az európai pártok főként a politikai stratégia, vagy gazdaságpolitikai konfliktusok miatt válnak nyíltan az EU bírálójává. A Fidesz–KDNP pártszövetség 2010 előtt kiemelten támogatta az EU-t, azonban hatalomra kerülésük után nem sokkal számos konfliktus alakult ki az EU intézményei és a kormány között. Ezek kezdetben eltérő gazdaságpolitikai, illetve költségvetési nézetek miatt robbantak ki, később azonban a konfliktusok számos egyéb területre kiterjedtek, mint a jogállamiság, a migráció vagy éppen az LMBTQ-jogok kérdése. A szerző megállapítása szerint a kormány a politikai kommunikációjában erősen bírálja az Európai Uniót, azonban egy erős Európa szükségességét is hangoztatja (Dúró, 2017: 167–171.).

Az euroszkepticizmus megítélése tehát nem egyszerű, és sokféle formában jelenhet meg. Az irodalmak alapján, politikai trendnek tűnik a Fidesz által is alkalmazott retorika, hiszen számos populista párt használja ki az európai migrációs válságot a célközönség mobilizációja érdekében a biztonságiasítás alkalmazásával. A következő fejezetben a migráció biztonságiasítás fogalmát és folyamatát mutatom be.

Az euroszkepticizmus és a migráció kapcsolata

A szakirodalom már régóta foglalkozik az euroszkepticizmus és a migráció összefüggésével (Hobolt, 2011; Vreese és Boomgaarden 2005). A 2015-ös me-

nekülválság hatására további tanulmányok és felmérések készültek, amik arra a kérdésre kerestek választ, hogy a migrációs hullám mennyire erősíti az euroszepticismust. Az eredmények azonban megosztóak, míg egyes tanulmányok szerint a migrációs válság növelte az euroszeptikus pártok támogatottságát (Nicoli–Reinl, 2019: 384–419), más következtetések szerint nem befolyásolta a bevándorlóellenesség az euroszepticismus növekedését (Stockemer, 2019: 883–912). Általánosságban elmondható, hogy egyéni szinten az iskolázottság, az életkor és az anyagi helyzet meghatározóak az attitűdök kialakításában, például a bevándorlók leginkább a városokban koncentrálnak, ezért a kisebb lélekszámú településeken kevésbé alakul ki a feléjük irányuló tolerancia és nyitottság (Czaika–Di Lillo, 2018: 2453–2479).

A 2015-ös menekültválság migrációellenes kampányának magyarországi elemei a nyugat-európai és észak-amerikai jobboldali pártok bevándorlóellenes kampányán alapszik, aminek célja az ellenségképzés, a populista és nacionalista logika mentén. A populista pártok a menekültválság körül kialakult feszültségre építettek a kampányuk során (Demeter, 2018: 183–192).

A migráció biztonságiasítása

A biztonságiasítással foglalkozó szakirodalmak jellemzően arra keresnek választ, hogy mi a biztonság és mitől lesz valami biztonsági kérdés. Buzan és szerzőtársai szerint a biztonságiasítás egy folyamatot jelent, amikor „egy politikai szereplő biztonsági kérdést fogalmaz meg és a politikát a megszokott szabályoktól eltérően alkalmazza” (Buzan–Waever–de Wilde, 1998: 23–24.). A biztonságiasítás célja a referens objektumnak, tehát a védelem tárgyának a túlélése és megvédése az egzisztenciális fenyegetéstől. Ilyenkor a biztonságiasítást végző aktor nézőpontja szerint minden különleges és rendkívüli intézkedés igazoltnak vehető. A rendkívüli helyzetben a normál szabályok felfüggesztésre, az erőforrások pedig átcsoportosításra kerülnek, ameddig a referens objektum nem lesz újra biztonságban. Hagyományosan az állam a biztonságiasító szereplő, mivel legitim módon az állam rendelkezik egyedül az erőszak monopóliumával (uók. 23–26.).

A sikeres biztonságiasítás kulcsfontosságú eleme a biztonság veszélyeztettségének megfogalmazása, és az a retorika, amivel jogi szempontból is igazolható a különleges intézkedések alkalmazása. Ezek elégtelensége esetén a társadalom számára hiteltelen lesz a veszély, az emberek nem egyeznek bele a rendkívüli helyzetbe, emiatt pedig a biztonságiasítás sikertelen lesz. A fenyegetést tehát olyan félelemként kell megfogalmazni a társadalom számára, hogy valósnak és mérvadónak tűnjön. Előfordul, hogy a célközönség a nem megfelelően megfogalmazott retorika miatt egy tényleges veszélyt alaptannak vél, ahogy ez a környezetvédelmi kérdéseknél gyakran meg is esik, de az is

előfordulhat, hogy a társadalom túlzóan reagál részben alaptalan tényezőkre (uők. 23–29).

A populista pártok nacionalista retorikájuk segítségével kihasználják a migráció okozta konfliktust, mondván a migráció veszélyezteti a nép szuverenitását és kultúráját. E retorika számos példája fellelhető Orbán Viktor miniszterelnök beszédeiben (Orbán, 2018. február 18.). A kollektív identitás biztonságának fenyegetése alatt leginkább a nyelvi, etikai, kulturális és társadalmi szabályok értendők. A biztonságiasítást végző aktor ilyenkor különbséget tesz a védendő közösség tagjai és a veszélyt jelentő kívülállók között (Karyotis–Patrikios, 2010: 44.).

A koppenhágai iskola szerint a politikai és a társadalmi elit olyan kiterjedt ismeretekkel rendelkezik a társadalmat alakító folyamatokról, amelynek segítségével sikeres biztonságiasítást tudnak elérni (Karyotis–Patrikios, 2010: 44–45.). A migráció biztonságiasításának célja a szuverén identitás, a kultúra és az egyén megvédése, továbbá annak elérése, hogy a választópolgárok ne csak ellenezzék a migrációt, hanem olyan migrációra vonatkozó – akár drasztikus – intézkedéseket is támogassanak, amelyeket normális esetben nem pártolnának. A rendkívüli intézkedések következtében a kollektív szereplő az addigi etikai és politikai kereteket túllépve hoz intézkedéseket (Alexseev, 2011: 510–511.).

Ebben az alfejezetben ismertettem a biztonságiasítás fogalmát és annak indítékait. Véleményem szerint a migráció tematizálása önmagában nem jelent biztonságiasítást, ugyanis mint fentebb bemutattam ez egy politikai döntés, illetve egyéb politikai diskurzusok is lehetségesek a téma kapcsán. A magyar kormány véleményem szerint meglátta a politikai lehetőséget a migrációban és a migráció biztonságosításával kívánta maximalizálni szavazatait a 2018-as választáson. Mivel a biztonságiasítás adta a keretet a migráció biztonsági diskurzusának, ezért a biztonságiasítás módszertana szerint elemzem a magyar kormány 2018-as magyarországi országgyűlési választási kampányában folytatott diskurzusát, kimondottan az EU-val és a migrációval kapcsolatban. A következő fejezetben ismertetem a tanulmányom módszertanát és elemzem a magyar kormány diskurzusát.

MÓDSZER

A szövegelemzést a koppenhágai iskola által meghatározott biztonságiasítás módszertana alapján végzem (Buzan–Waever–de Wilde, 1998: 23–28.; Marton–Balogh–Rada, 2015: 35–38.). A módszer segítségével vizsgálom meg a kormánypártok politikai kommunikációját a 2018-as magyarországi országgyűlési választáson.

A biztonságiasítási modell alapján vizsgálom a magyar kormányzat biztonsági diskurzusát, kiemelve a módszertan beszédaktus elemét. A biztonsá-

giasító aktor a beszédaktus folyamán tudja az általa meghatározott veszélyt fenyegetésnek implementálni a közönség felé: „a beszédaktus a közönségnek címzett, következetes kommunikáció, amelynek révén a biztonságiasító aktor az adott fenyegetésre kívánja irányítani a közfigyelmet; tehát legtöbbször a biztonságiasítást nem csinálják, hanem beszélnek” (Marton–Balogh–Rada, 2015: 31.). A beszédaktusnak kulcsfontosságú szerepe van a sikeres biztonságiasításban, ugyanis a biztonságiasító aktor a politikai kommunikációval tudja elérni a fenyegetés hitelességét és ezáltal mozgósítani a célközönséget. Beszédaktusnak tekinthető minden biztonsági témájú írott vagy íratlan megnyilvánulás, amit a biztonságiasító aktor az elemzett időszakban közzétesz: sajtónyilatkozat, kampányflyer, interjúk, beszédek, plakátok, dokumentumok (Marton–Balogh–Rada, 2015: 34.). A szövegelemzés során példákkal illusztrálom a biztonságiasító aktornak a fenyegetés elhárítása érdekében tett stratégiai javaslatait.

A legtöbb felhasznált forrás a már fentebb említett „Politikai kommunikáció a közösségi médiában” című kutatási projekt adataiból származik. Az adatbázis tartalmazza az összes Facebook-posztot, amit a kampány alatt a képviselőjelöltek tettek közzé és szerepel bennük a bevándorló, bevándorlás, kvóta, menekült, iszlám, muszlim, betelepít, határzár, kerítés vagy migráns szavak vagy azok ragozott változatának bármelyike (N = 2051 poszt).

A szövegelemzés során a posztokon kívül 24 darab hivatalos beszédet és interjút, 1300 darab kampányflyert és -videókat, 240 darab sajtóban megjelent kampánytartalmat és 15 darab óriásplakátot dolgoztam fel. Az elemzett adatok a kampányidőszakban jelentek meg és tartalmaztak populista vagy euroszeptikus elemeket, vagy migrációval kapcsolatos tartalmakat.

Az elemzés során azokat a szavakat fogom használni, amelyeket a magyar kormány is használ a diskurzusában: a magyar kormány a bevándorló és migráns szavakat használja, így nem fogok különbséget tenni e fogalmak között, függetlenül attól, hogy egyébként ezen szavak jelentései eltérnek (Bruijne–Meijders–Héau, 2017: 4–6.). A szövegek elemzésében arra fókuszálok, hogy a magyar kormány, miként alkalmazta a migrációval kapcsolatban a biztonsági diskurzust.

ELEMZÉS

A biztonságiasító aktor meghatározása

Biztonságiasítást végző aktorként azonosítható az, aki fenyegetésként kezd el értelmezni egy bizonyos tényezőt és erre az értelmezésre politikai diskurzust épít (Buzan–Waever–de Wilde, 1998: 23–24.). A diskurzuselemzés alapján megállapítható, hogy a magyar kormányzathoz köthető szereplők biztonságiasító aktornak tekinthetőek, így a magyar kormány, a Fidesz és a KDNP és azok

képviselőjelöltjei, illetve kormányzathoz informálisan kötődő személyek, mint például Bayer Zsolt. Ezek a szereplők a migrációt egzisztenciális fenyegetésként fogalmazták meg, ami szerintük veszélyezteti a magyar állampolgárok biztonságát, identitását és kultúráját.

A magyar kormány személyközpontú politikai kommunikációt alkalmaz, ami azt jelenti, hogy Orbán Viktor miniszterelnök személyére koncentrálódott a Fidesz-kampány kommunikációja. Orbán Viktor a legtöbbször egyes szám első személyben beszélt a választópolgárokhoz, amikor a Fidesz közös álláspontját közölte, ezzel érezteti a személyközpontú „vezér” kultuszát és „a szükség van rám” ideáját a választópolgárok felé, ami az Empire populizmus diskurzusában gyakori elemnek számít (Moore, 2003: 112–121.). A migrációval kapcsolatos diskurzus formálásában is kiemelt szerepet játszott a miniszterelnök.

A Fidesz–KDNP koalíciónak a migráció biztonságiasító értelmezése domináns témájává vált a 2018-as választási kampány időszakában. A biztonságiasító szereplők számára számos csatorna és erőforrás állt rendelkezésre a diskurzus terjesztéséhez (Tóka, 2018: 26–27.). A mozgósításhoz szükséges erőforrásait a magyar kormány már a 2014-es választások után megnövelte, így sikerült elérnie például azt is, hogy a 2018-as választáson nagyszámban rendelkezzen általuk befolyásos médiumokkal, amik a kampány időszakában a kormány álláspontját közölték (Tóka, 2018: 26–27.). A sikeres kampányolást nagymértékben segítették az állami hirdetőtevékenységek és az önkormányzatok is, ugyanis ők dönthettek arról, hogy melyik párt, mennyi óriásplakátot kaphat kampányhirdetésre (Tóka, 2018: 10.).

A biztonságiasító szereplő kommunikációjának jellege

A kormányoldal a társadalmi biztonsági szektorban biztonságiasít, azonban diskurzusában vegyíti a szociális biztonságot a társadalmi biztonsággal. Míg a társadalmi biztonság a kollektív közösségre fenyegető kockázatokra koncentrált, addig a szociális biztonság az egyént veszélyezteti (Buzán–Waever–de Wilde, 1998: 119–122.).

A magyar kormány biztonsági diskurzusában egyértelműen megfogalmazza a fenyegetettséget és a referens objektumot. A fenyegetettség a kormány szerint a migráció, ami veszélyezteti jelen esetben a magyar nemzetet és annak biztonságát, szuverén identitását, vallását és kulturális értékeit. Orbán Viktor szerint, ha a migráció tovább fenyegeti a referens objektumot, akkor „megszűnnek azok létezni” (Orbán, 2018. február 18.). Továbbá Orbán Viktor hangsúlyozza, hogy a migráció kapcsolatban áll a terrorral és a bűnözéssel, mint említi „Nem akarunk bevándorlóországgá válni, mert akkor itt is terror lesz, bűnözés, az asszonyok és lányok nem lesznek biztonságban, és a kulturális identitásunk is meggyengül, majd szép lassan elpárolog, ez nagy veszély”

(Orbán, 2018. március 2.). A magyar kormányoldal diskurzusát megfigyelve megállapítható, hogy csaknem minden cselekvést a migrációval és a bevándorlással indokolnak.

A magyar kormány nyelvezete és kommunikációja egyértelműen közvetlen és egyszerűen érthető. Orbán Viktor igyekszik mindennapi emberek nyelvén beszélni, ahogy az a populisták politikai szereplők körében megszokott, hogy éreztesse a választópolgárokkal, hogy „ő egy a nép közül” (Canovan, 1999: 2–3.). Gyakran alkalmaz személyes példabeszédeket is, amikben ezt az érzést még jobban erősíteni kívánja (Orbán, 2018. február 18.). A miniszterelnök populisták retorikájában mindig attól függően alkalmazza a „mi” csoportot, amikor éreztetni akarja a választópolgárokkal, hogy közösen lépünk fel valami mellett vagy ellen, kihangsúlyozva az együttműködés jellegét. Ebben az esetben nem csak a dicsőséget osztja meg, hanem az esetleges felelősséget is. Szintén a populisták eleméhez tartozik, hogy Orbán Viktor nagyon hangsúlyosan külön választja a „mi” és az „ők” csoportját. A diskurzusok által megfigyelhető „mi” csoportjába a miniszterelnök, a Fidesz párt és általános értelemben a magyar nép tartozik, akik velük egyetértenek, míg az „ők” csoportja a kívülállókat jelöli, akik a veszélyt jelentik, vagy akik a fenyegetést támogatják „A veszély ma nyugatról fenyeget bennünket. Ezt a veszélyt a brüsszeli, berlini és párizsi politikusok hozzák a fejünkre” (Orbán, 2018. február 18.).

A magyar kormány folyamatosan használ visszatérő kifejezéseket és szavakat, melyekben egyértelműen fellelhető a sürgető hangneme. Ez szintén a biztonsági nyelvezet egyik eleme, miszerint most rögtön, azonnal kell megoldani a veszélyt: „nincs idő, a politikában az idő a legfontosabb” (Orbán, 2018. február 18.). Ennek fő üzenete az, hogyha nem Orbán Viktort és a Fideszt választják a választáson, akkor a magyarok mindent elbukhatnak és mindent elveszíthetnek, amiért eddig dolgoztak és felépítettek. A magyar kormány retorikájában gyakran használ – főleg negatív kontextusban – érzelemterhelő szavakat, mint például: migráns, bevándorló, bűncselekmény és illegális. Ezekkel a szavakkal tartja fent és fokozza a miniszterelnök a feszültséget a magyar polgárokkal. A párt szlogenje a kampányflyereken kívül a kampányvideók és beszédek végén is a legtöbbször elhangzik: „Hajrá magyarok, hajrá Magyarország” (Orbán, 2018. február 18.) és a „Nekünk Magyarország az első” (Index, 2018).

A biztonságiasítást végző aktorok ellenségképei

A magyar kormány politikai kommunikációinak logikai kapcsolatát vizsgálva megállapítható, hogy a migrációs fenyegetéssel kapcsolatban három fő ellenségképet mutat fel a magyar választópolgárok számára: az első az Európai Unió bürokratikus vezetői, a második Soros György, a harmadik a magyarországi ellenzék. A három ellenségkép a kormányzati szereplők politikai retorikájának

köszönhetően önmagukban képesek felidézni a fenyegetettséget a társadalom számára. A retorikában észrevehető egy bizonyos logikai kapcsolat, amely mentén szinte minden megnyilvánulás felépül. A kormánypárti szereplők gyakran az Európai Unió vezetésének bírálataival indítanak, majd az EU bürokratikusként leírt vezetését összekapcsolják Soros Györggyel, akit pedig összekötnek a magyar ellenzékkel, ahogy azt Orbán Viktor az évértékelő beszédében is tette (Orbán, 2018. február 18.). A következőkben e logikai kapcsolatot elemzem a kormányoldal diskurzusában.

Orbán Viktor és a Fidesz megnyilvánulásaira jellemző az euroszeptikus retorika. Szerintük a fenyegetést a nyugati politikusok és az Európai Unió bürokratikus vezetése jelentik, akik bevándorlóországgá akarják tenni Magyarországot. A populista pártok az elittel szemben lépnek fel a nép akaratát érvényesítve (Mudde, 2004: 542.). Ebben az esetben az elit az EU bürokratikus vezetése, akivel szemben a kormány erőteljesen fellép a politikai kommunikáció szintjén. Véleményük szerint „a Nyugat” rá akarja kényszeríteni Magyarországra az EU vezetés által támogatott migránsbarát politikát, ami a kormányzati szereplők szerint az európai keresztény kultúra és identitás hanyatlását jelentené. A Fidesz euroszeptikus politikai kommunikációt alkalmaz, azonban nem az Európai Unió tagságot kérdőjelezi meg, hanem az Európai Unió bürokratikus és korrupt vezetőit, akik véleménye szerint rossz irányba vezetik Európát.

A magyar kormány EU-képe egy olyan integrációt vetít előre, amely tiszteletben tartja a nemzeti értékeket és visszatér a kezdeti alapelvekhez, tehát a közös politikai döntéshozatal helyett, kimondottan a gazdasági együttműködést részesíti előnyben. Ahogy Orbán Viktor is fogalmazott: „Mi sohasem leszünk szolidárisak azokkal az európai vezetőkkel, akik posztkeresztény és posztnemzeti korszakba akarják léptetni Európát” (Orbán, 2018. február 18.). A kormány nem csak bírálja az EU vezetését és jelenlegi irányát, hanem alternatív javaslatokat is tesz, hogy milyennek kellene lennie Európának. A kormány szerint akkor lesz újra erős Európa, ha az „Európai elvnel” marad, tehát a keresztény vallásnál és nem enged teret az iszlámnak. Az iszlámmal szembeni politikai kommunikáció szintén a modern Empire populizmus egyik eleme, amely az USA 9/11-es terrortámadásra adott reakciója után került leginkább a jobboldali populisták diskurzusába, és amely által a terrorizmus is meghatározó téma lett a populisták számára a bevándorlóellenesség és az euroszepticismus mellett (Moore, 2003: 112–121.).

Orbán Viktor egyik kampányvideójában a miniszterelnöki csúcsra készülődve elmondja, hogy szövetségeseket kíván keresni más nemzetállami vezetőkkel és politikusokkal, akik az Európai Unióba való bevándorlók tudatos betelepítése ellen küzdenének Magyarországgal. Brüsszelben véleménye szerint bevándorlást elősegítő döntések születtek, amivel a magyar kormány nem

ért egyet és erre fel fogja hívni a miniszterelnöki csúcson a figyelmet. A videó végén szintén sürgető hangnemben köszön el a választópolgároktól, ezzel is fokozva a feszültséget és jelezve a választóknak, hogy nem lehet elodáznai a megfelelő döntést: „Nos itt az idő, indulunk Brüsszelbe, hajrá magyarok!” (Orbán, 2018. március 22.).

A magyar kormány szimbolikus politikai kommunikációt alkalmaz az Európai Unió bírálataival kapcsolatban, ugyanis az EU vezetését „Brüsszel” városával azonosítja: „Brüsszel” alatt tehát a magyar kormány nem a várost érti, hanem a korrupt és bürokratikus „nyugati” vezetést: „A szájkosarat visszaküldtük Brüsszelnek, a pórázt pedig az IMF-nek” (Orbán, 2018. február 18.); „Egy esélye van Brüsszelnek” (Orbán, 2018. március 2.); „Brüsszel fizessen” (Orbán, 2018. március 6.). Ezzel a magyar kormány nem kimondottan az EU ellen kommunikál a választópolgárok felé, ezért nem is ad hangot a kemény euroszeptikizmusnak, viszont a „Brüsszel” szó testesíti meg azokat döntéseket és a vezetést, amely ellentmond a magyar kormány álláspontjának. Brüsszelben találhatóak meg az EU intézményei, ezért a magyar kormány a retorikájában elvont fogalomként szerepelteti „Brüsszelt”, amely egyirányú kommunikáció, hiszen „Brüsszel”, mint elvont fogalom nem tud „visszaszólni” a kormánypártoknak.

A magyar kormány az euroszeptikus kommunikációjában nem csak megfogalmazza a fenyegetettséget, hanem alternatív javaslatot is mond Európa és Magyarország jövőjéről. A kormány kommunikációjából megállapítható, hogy az Európai Uniót kettéválasztja, a hanyatló Nyugat-Európára és a fejlődő Közép-Európai térségre. Szerintük Közép-Európa az Európai Unió gazdasági motorja és itt a legnagyobb a gazdasági fejlődés, ezért az Európai Uniónak sokkal nagyobb figyelmet kell fordítania Közép-Európa vezetőinek döntéseire, akik ugyanakkor ellenzik a migrációt. Emellett hangsúlyozza a V4-ek szövetségének fontosságát, annak legerősebb állama Lengyelország, amely szintén erősen ellenzi a migrációt.

Orbán Viktor és a Fidesz az Európai Unió vezetését párhuzamba vonja Soros Györggyel: „Az Európa Tanács emberjogi főbiztosa elkottyantotta, hogy titokban már évekkel ezelőtt meghirdették a Soros-féle embertípus kitenyésztésének programját” (Orbán, 2018. február 18.). Soros György személye már korábban is megjelent a kormány diskurzusában, viszont a 2018-as kampányban a Soros Györgyöt mint ellenséggépet átültették a migráció és az euroszeptikus politikai kommunikációba is. A magyar kormány a 2018-as választáson megalkotta a „Stop Soros”-törvénycsomagot, amely három fő pontra vonatkozik: a Soros által támogatott illegális migrációra, a bevándorlás finanszírozására és az idegenrendészeti távolságtartásra (Orbán, 2018. április 1.). A magyar kormány szerint az Európai Unió korrupt vezetése szövetséget kötött Soros Györggyel, hogy közösen bevándorlóországgá tegyék Magyarországot úgy, hogy külföldi pénzeket keresztül támogatják a „migránsbarát” NGO-kat. A magyar

kormány szerint Soros György célja a magyar kormány megbuktatása, ezért a magyarországi ellenzéki pártokat anyagilag is segíti, akik szintén ennek a nyugat-európai akciónak a részesei. Magyarországon szerintük egy Soros-hálózat működik, amely a magyar kormány ellen dolgozik: cenzúrázzák a migrációról és a bevándorlókról szóló híreket, illetve minden olyan intézkedést megakadályoznak, amit a magyar állampolgárok védelmére hozott a kormány. A magyar kormány kommunikációjában Soros György személyében testesül tehát meg a magyarok ellenségképe, aki minden veszély mögött áll.

1. ábra. Zsigó Róbert által közzétett kampányflyer. Forrás: Zsigó Róbert, 2018. március 28., kampányflyer.

<https://www.facebook.com/333136826797847/posts/1504858512959000>,

Letöltés dátuma: 2020. április 30.

A kormánypárt retorikája tehát a magyarországi ellenzékot Soros György személyéhez köti. A kormánypártok célja ezzel vélhetőleg az, hogy az ellenzék bármilyen kormányzattal kapcsolatos kritikáját egy külső erő által diktált támadásként tudja kommunikálni a választópolgárok felé. Ezáltal a magyar kormány Magyarországnak és a magyar állampolgároknak ártani kívánó erőként tudja bemutatni az ellenzékot. Megfigyelhető, hogy leginkább olyan személyek karaktereit állították be negatívan és kötötték össze a migrációval, akik az ellenzéki oldalon népszerűbbek voltak. A magyar kormány az egyik leglátványosabb formában Vona Gáborral szemben alkalmazta a negatív kampányt: „Vona–Gyurcsány-paktum szerintem létezik” (Orbán, 2018. április 1.). Vona Gábort a kormányhoz közeli médiumok gyakran hozták összefüggésbe az iszlámmal, mint például „Megszólt a műezzin Vona Gábor sajtótájékoztatóján” (Mandiner), „Vona Gábor Allah mellett tett hitet” (ORIGO), „Vona Gábor »Allahu Akbar« feliratú kocsival közlekedik” (Figyelő).

2. ábra. Az Index internetes hírportál cikkében szereplő plakát. Forrás: Index, 2018. https://index.hu/belfold/valasztas/2018/01/30/soros_olelgeti_a_teljes_ellenzeket_a_fidesz_uj_plakatjan/, Letöltési ideje: 2020. április 30.

KONKLÚZIÓ

A tanulmányban a magyar kormányoldal migrációval és Európai Unióval kapcsolatos biztonsági diskurzusát elemeztem a 2018-as magyarországi országgyűlési választási kampányban. Elmondható, hogy a 2018-as kampány abból a szempontból számít különlegesnek a korábbiakhoz képest, hogy eddig belpolitikai konfliktusokra épültek a kampánytémák, azonban a migráció és a bevándorlás a nemzetközi fókuszot állította előtérbe. A magyar kormány a migrációt fogalmazta meg fenyegetésként, ami a magyar állampolgárok biztonságát, identitását, kultúráját és vallását veszélyezteti.

A tanulmány elméleti keretében szintetizáltam az általam használt fogalmakat: a populizmust, az euroszkepticizmust és a biztonságiasítást. E három fogalmat a magyar kormány által folytatott biztonsági diskurzuson keresztül kötöttem össze. Kijelenthető, hogy a magyar kormány retorikájában a populizmus elemei alapján az EU bürokratikusként bemutatott vezetőivel szemben bíráló retorikát folytatott, mindezt pedig a magyar kormány a biztonságiasítás folyamatán keresztül végezte. A 2018-as kampányban a fent említett három fogalom összekapcsolásával tudott a kormány magas részvételt elérni, és ezzel elsőprő győzelmet szerezni a választáson (Bíró-Nagy, 2018: 269–291.).

A populizmus, az euroszkepticizmus és a biztonságiasítás együttes használata a kormányzati kommunikációban összpontosult. A magyar kormányzat a migráció tematizálását a biztonságiasítás modell alapján alkalmazta: a biztonságiasítás-modell egyik kulcsfontosságú eleme a beszédaktus, amelyben a magyar kormányzat a biztonsági diskurzus eszközével populista elemekkel és

euroszkeptikus retorikával legitimálta az általa meghatározott fenyegetést és az erre vonatkozó intézkedéseket a célközönség felé. A populista elemekkel a magyar kormányzat el tudta érni, hogy a célközönség magáénak érezze a fenyegetést, ezzel elérve a biztonságiasítás sikerét. Populista elemekkel határozta meg a nemzeti identitást, mint a védelem tárgyát, ezt fenyegeti a migráció, amelyet a biztonsági diskurzusban fogalmaz meg a célközönség felé. Az euroszkeptikus retorikával pedig hangsúlyosabbá tudta tenni a külső és belső színtereket, amivel teret adott a fenyegetésnek, hiszen a biztonsági diskurzusban „Brüsszel” támogatja a migrációt.

Biztonságiasító szereplőnek határozta meg elsősorban a magyar kormányt, másodsorban a Fidesz–KDNP-koalíciót és 2018-ban induló képviselőjelöltjeit, illetve a koalícióhoz köthető befolyásos személyeket, akik részt vettek a migráció biztonságiasításában. A magyar kormány diskurzusa alapján elmondható, hogy nagyon sok intézkedését a migrációra hivatkozva indokolja (pl.: a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet 2015 óta tartó meghosszabbítása, a déli határzár megépítése, a Soros Györgyhöz köthető NGO-k külföldről érkező támogatásainak átvilágítása). Orbán Viktor kommunikációja alapvetően közvetlen és könnyen megérthető. Túlfűtött érzelmekre appellál, amivel szélsőséges érzelmeket igyekszik kiváltani a magyar állampolgároknál, ugyanis magát és a Fideszt, bár szerényen, de dicséri, míg az ellenzékéről degradáló hangnemben beszél. Ezzel erősíteni szeretné a választópolgároknál azt a gondolatot, hogy egyedül a Fidesz és Orbán Viktor képes megvédeni a magyarokat és Magyarországot a fenyegetéstől, míg az ellenzék erre képtelen, sőt az ellenzék is ahhoz a csoporthoz tartozik, akik a veszélyt jelentik. A magyar kormány élesen különválasztja a „mi” és az „ők” csoportját. A „mi” csoportba tartozik a miniszterelnök, a Fidesz és minden magyar állampolgár, akik velük egyetért. Az „ők” csoportja alkotja az ellenzék, Soros Györgyöt és az EU bürokratikus vezetését, akik közösen Magyarországot veszélyeztetik. A magyar kormány kommunikációjában sürgető hangnemben beszél, mondván azonnal meg kell oldani a veszélyt, nincs idő, nincs több lehetőség. A biztonságiasítást végző aktorok ugyanazt a sémát követve, a migrációval és a bevándorlással kampányoltak hasonló kontextusban és stílusban. Egyes aktorok személyes, helyszíni látogatásukkal nyomatékosították a kampányuk fő üzenetét.

A magyar kormány három fő ellenségképet használ, akikről rendszeresen beszél megnyilvánulásaiban. Az első az EU bürokratikus vezetői, akik rá akarják kényszeríteni Magyarországra a bevándorlókat, pedig a kormány szerint a magyar emberek ezt nem akarják. A nyugati bevándorlóbarát politikusok veszélyeztetik az európai keresztény vallást és nemzeti identitást. Fontos megjegyezni, hogy nem az EU-tagság ellen kampányol a Fidesz, hanem az EU vezetőinek leváltását sürgetik, ezért sem emelkedik jelentősen Magyarországon az euroszkepticismus. A „Brüsszel” szó a Fidesz kommunikációjában nem Brüsszelle, mint városra utal, hanem szimbolikus értelemben az EU vezetésé-

re és az ott született döntésekre utal. A kormánynak sikerült elérni azt, hogy pusztá szavakkal képesek legyenek előidézni a fenyegetést. „Brüsszel” egy elvont fogalom jelen esetben, ami nem tud visszaszólni. A második ellenségkép Soros György személyében testesül meg. Orbán Viktor szerint Soros György áll minden veszély mögött, aki összefogott az EU bürokratikus vezetőivel, hogy közösen migránsokat telepíthessenek Magyarországra, ezzel gyengítve a magyarokat és a magyar kormányt. A harmadik ellenségkép az ellenzék, amelyet Soros Györgyhez kapcsol. Eszerint Soros György támogatja az ellenzéket, annak érdekében, hogy bevándorlóország legyen Magyarország.

JEGYZETEK

- ¹ A tanulmány a TK PTI Alkotói pályázat keretében készült. Köszönettel tartozom Dr. Bene Márton tudományos főmunkatársnak, aki tanácsaival és észrevételeivel segítette a munkámat és köszönöm a lehetőséget az Alkotói pályázat munkatársainak.
Köszönöm a szakdolgozat témavezetőjének Dr. Szalai Andrásnak a segítségét és támogatását.
- ² Az adatbázis felhasználását Bene Márton tudományos főmunkatárs engedélyezte, amit ezúton is nagyon szépen köszönök.

IRODALOM

- Alexseev, A. Mikhail (2011): Societal security, the security dilemma, and extreme anti-migrant hostility in Russia. *Journal of Peace Research*, Vol. 48, No. 4, July, 511–512. <https://doi.org/10.1177/0022343311406155>
- Antal, Attila (2017): *A populista demokrácia természete. Realizmus és utópia határán*. Budapest, Napvilág Kiadó. 155, 159; 169–170.
- Baier, Walter (2016): Europe at the crossroads: right populism and reactionary rebellion. In: *The politics of the right by Leo Panitch and Greg Albo*. NYU Press, 71–72.
- Bene Márton–FarkasXénia–Merkovity Norbert (2020): Válságcsörték – A koronavírus-válság kormányzati, ellenzéki és médiakommunikációja. In: Körösenyi András–Szabó Andrea–Böcskei Balázs (szerk.): *Vírusba oltott politika: Világjáróvány és politikatudomány*. Budapest, Napvilág Kiadó. 151–168.
- Bíró-Nagy András (2018): Politikai lottóötös: a migráció jelentősége a magyar politikában, 2014–2018. In: *Várákázások és valóságok. Parlamenti választás 2018*. Budapest, Napvilág–MTA TK PTI. 269–270; 288–289.
- Bruijine, de Kars–Meijders, Mike–Héau, Laurine (2017): *Migration*. Wassenaar, Clingendael Institute, 4–6.
- Buzan, Berry–Weaver Ole–Wilde de Jaap (1998): *Security: A new framework for analysis*. London, Lynne Rienner Publishers, 23–28; 35–38; 119–122.

- Canovan, Margaret (1999): Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy. *Political Studies*, Vol. 47, No. 1, March, 2–7. <https://doi.org/10.1111/1467-9248.00184>
- Canovan, Margaret (2004): Populism for political theorists? *Journal of political ideologies*, Vol. 9, No. 3, October, 244–245. <https://doi.org/10.1080/1356931042000263500>
- Canveren, Önder–Durakçay Akgül, Fulya (2017): The Analysis of the Hungarian Government's Discourse towards the Migrant Crisis: A Combination of Securitization and Euroscepticism. *Yönetim Ve Ekonomi*, Vol. 27, No. 3, July, 864–869. <https://doi.org/10.18657/yonveek.307339>
- Czaika, Mathias–Armando Di Lillo (2018): The Geography of Anti-Immigrant Attitudes across Europe, 2002–2014. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol. 44, No. 15, January, 2453–2479. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2018.1427564>
- Daddow, J. Oliver (2006): Euroscepticism and the Culture of the Discipline of History. *Review of International Studies*, Vol. 32, No. 2, April, 313. <https://doi.org/10.1017/S02602105060007042>
- Demeter, Márton (2018): ,Propaganda against the West in the Heart of Europe. *Central European Journal of Communication*, Vol. 11, No. 2, November, 177–197. [https://doi.org/10.19195/1899-5101.11.2\(21\).5](https://doi.org/10.19195/1899-5101.11.2(21).5)
- Den Boer, Monica (2008): Immigration and Its Effect on the Security Discourse in Europe: Time for Demystification. *Amsterdam Law Forum*, Vol. 1, No. 1, September, 53. <https://doi.org/10.37974/ALF.37>
- Dúró József (2017): *Ellenzők, kritikuskok, kételkedők: A pártalapú euroszepticismus arcai*. Budapest, Századvég Kiadó. 165–171.
- Figyelő (2018): <https://figyelo.hu/hirek/allahu-akbar-feliratu-kocsival-kozlekedik-vona-16916/>, megtekintés: 2020. április 30.
- Geddes, Andrew (2014): *The European Union's international-migration relations towards Middle Eastern and North African countries*. In: *Migration from the Middle East and North Africa to Europe*, by Michael Bommes–Heinz Fassmann–Wiebke Sievers. Amsterdam, University Press, 139–143.
- Hobolt, Sara B.–Wouter Van der Brug–Claes H. De Vreese–Hajo G. Boomgaarden–Malte C. Hinrichsen (2011): Religious Intolerance and Euroscepticism. *European Union Politics*, Vol. 12, No. 3, 359–379. <https://doi.org/10.1177/1465116511404620>
- Index (2018): https://index.hu/belfold/2018/03/19/elobujt_orban_viktor/, megtekintés: 2020. április 30.
- Karyotis, Georgios–Patrikios, Stratos (2010): Religion, securitization and anti-immigration attitudes: The case of Greece. *Journal of Peace Research*, Vol. 47, No. 1, January, 44–45. <https://doi.org/10.1177/0022343309350021>
- Laclau, Ernesto (1977): *Politics and Ideology in Marxist Theory: Capitalism, Fascism, Populism*. London, NLB, 143–144; 194–195.
- Ladrech, Robert (2002): Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis. *Party Politics*, Vol. 8, No. 4, July, 393–401. <https://doi.org/10.1177/1354068802008004002>
- Lecoute, Cécile (2015): From pathology to mainstream phenomenon: Reviewing the Euroscepticism debate in research and theory. *International Political Science Review*, Vol. 36, No. 3, June, 254–255.
- Mandiner (2018): https://mandiner.hu/cikk/nyomtatás/20180220_muezzin_szakitotta_felbe_vona_gabor_beszedet, megtekintés: 2020. április 30.

- Marton Péter–Balogh István–Rada Péter (2015): *Biztonsági Tanulmányok. Új fogalomkeretek, és tanulmányok a visegrádi országok számára*. Budapest, Antal József Tudásközpont, 19–46.
- Minkenberg, Michael (2013): From Pariah to Policy-Maker? The radical right in Europe, West and East: Between Margin and Mainstream. *Journal of Contemporary European Studies*, Vol. 21, No. 1, May, 8. <https://doi.org/10.1080/14782804.2013.766473>
- Moore, David (2003): Hardt and Negri's Empire and Real Empire: The terrors of 9/11 and after 1. *ACME*, Vol. 2, No. 2, January, 112–121.
- Mudde, Cas (2004): The populism Zeitgeist. *Government and Opposition*, Vol., 39, No. 4, Autumn, 542–548. <https://doi.org/10.1111/j.1477-7053.2004.00135.x>
- Nicoli, Francesco–Ann-Kathrin Reinl (2019): A Tale of Two Crises? A Regional-Level Investigation of the Joint Effect of Economic Performance and Migration on the Voting for European Disintegration. *Comparative European Politics*, Vol. 18., No. 2, May, 384–419: <https://doi.org/10.1057/s41295-019-00190-5>
- Orbán Viktor (2018. február 18.): Orbán Viktor évértékelő beszéde. Budapest. <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-evertekelo-beszede-2/>, megtekintés: 2020. április 30.
- Orbán Viktor (2018. március 2.): Orbán Viktor a Kossuth Rádió „180 perc” című műsorában. <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-a-kossuth-radio-180-perc-cimu-musoraban-26/>, megtekintés: 2020. április 30.
- Orbán Viktor (2018. március 6.): Orbán Viktor beszéde a Magyar Kereskedelmi és Iparkamra gazdasági évnnyitó rendezvényén. Budapest. <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-magyar-kereskedelmi-es-iparkamra-gazdasagi-evnyito-rendezvenyen/>, megtekintés: 2020. április 30.
- Orbán Viktor (2018. március 22.): Brüsszel. Harcra fel! <https://www.facebook.com/watch/?v=10156059567791093>, megtekintés: 2020. április 30.
- Orbán Viktor (2018. április 1.): Interjúja az Echo Televízió „Bayer Show” című műsorában. <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-interjuja-az-echo-televizio-bayer-show-cimu-musoraban/>, megtekintés: 2020. április 30.
- ORIGO (2018): <https://www.origo.hu/itthon/20180125-vona-gabor-allah-islam.html>, megtekintés: 2020. április 30.
- Pavlovic, Fedja (2018): *Towards and Elite Theory of Populism*. Leuven, Institute of Philosophy, KU, 5–14.
- Stockemer, Daniel–Niemann Arne–Unger Doris–Speyer Johanna (2019): The ‘Refugee Crisis,’ Immigration Attitudes, and Euroscepticism. *International Migration Review*, Vol. 54, No. 3, October, 883–912. <https://doi.org/10.1177/0197918319879926>
- Szalai, András–Göbl, Gabriella (2015): Securitizing Migration in Contemporary Hungary. Center for EU Enlrgement Studies. Budapest, *Central European University*, 12–14.
- Tóka Gábor (2018): A 2018. évi országgyűlési választás. In: Kolosi Tamás–Tóth István György (szerk.): *Társadalmi Riport*. Budapest, TÁRKI Társadalomkutatói Intézet Zrt, 2–10; 26–27.
- Vreese, Claes H. de–Hajo G. Boomgaarden (2005): Projecting EU Referendums: Fear of Immigration and Support for European Integration. *European Union Politics*, Vol. 6, No.1, March, 59–82. <https://doi.org/10.1177/1465116505049608>